

Paweł Prüfer (red.), *Człowiek sam dla siebie wyzwaniem*, Wydawnictwo Akademii im. Jakuba z Paradyża, Gorzów Wielkopolski 2017, ss. 298.

Dla wielu dyscyplin naukowych, w tym szczególnie dla nauk społecznych, problematyka człowieka jako głównego podmiotu życia społecznego, może budzić szerokie i wieloaspektowe zainteresowanie. Tak się stało w przypadku publikacji zredagowanej naukowo przez gorzowskiego socjologa Pawła Prüfera, do przygotowania której redaktor zaprosił autorów z różnych środowisk naukowych w Polsce i we Włoszech. To już nie pierwszy projekt tego socjologa, który od lat w akademickim ośrodku w Gorzowie Wielkopolskim przygotowuje interdyscyplinarne monografie, przekraczające swoim zasięgiem kontekst lokalny. Publikacja *Człowiek sam dla siebie wyzwaniem* wydaje się dość wyjątkową choćby z tego punktu widzenia, że rzeczywiście jest swoistą prowokacją nie tylko stricte naukową, ale i praktyczną.

Lektura książki pozwala stwierdzić, iż udało się zarówno autorom jak i redaktorowi naukowemu połączyć w jeden logiczny i spójny pomysł intrygujący projekt badaczy – zrecenzowaną naukowo monografię. Taką ogólną opinię pozwalam sobie sformułować z własnego, dość specyficznego punktu postrzegania rzeczywistości, nie tylko jako osoby prowadzącej działalność naukową, ale i jako tej, która jest zaangażowana w aktywność zawodową w instytucji leczniczej (Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim). W związku z tym – jak się wydaje – mogę dość skutecznie rozumieć problemy dotyczące człowieka, nierzadko stykając się z nimi bardzo bezpośrednio. Dostrzegam wartość wszelkich działań mających na celu poszukiwanie różnorodnych dróg motywacji i wsparcia wobec wszystkich, których dotyczą różnorodne problemy zdrowotne, względem osób, które wklęają się w trudne sytuacje życiowe, zakłócające ich dobrostan życiowy, a które w następstwie tych okoliczności poddawane są różnorodnym działaniom wspierającym, pomocowym, interwencyjnym oraz terapeutycznym. Lecz nie tylko to. Już sama kwestia intelektualnego mierzenia się z zagadnieniami ogólnymi, a dotyczącymi za każdym razem człowieka w jego uwarunkowaniach i kontekstach społeczno-kulturowych, historycznych, czy niejako w całościowej wizji jego człowieczeństwa, wydają się wartością nie do przecenienia. Taka jest właśnie monografia, którą próbuję przedstawić, mierząc się z dokonaniem jej oceny w formie recenzyjnej.

Książka została podzielona na dwie zasadnicze części. Po wstępnej refleksji redaktora (wiele wyjaśniającej w kwestii tego, z czym czytelnik będzie mógł się zapoznać), pojawia się ta, którą zatytułowano „Aktywność dla waloryzacji siebie i innych”. Druga część natomiast nosi tytuł „Namysł nad waloryzacją siebie i innych”. Całość projektu zamykają krótkie informacje o autorach poszczególnych tekstów. Układ treściowy jest przejrzysty, a zamierzony cel badawczy, także dzięki takiej logicznej strukturze, zostaje skutecznie zrealizowany.

W pierwszej części monografii znajduje się dziewięć rozdziałów autorstwa osób reprezentujących różne ośrodki naukowo-dydaktyczne, jak i te, które wyszły spod pióra praktyków społecznych. Imponującym faktem jest to, iż analizy zawarte w książce otwierają pierwszy z tekstów, którego autorem jest wybitny socjolog włoski Roberto Cipriani. Nie tylko sam ten fakt nadaje monografii dużego waloru, ale przede wszystkim idea zawarta w tym tekście. Jest to bowiem swoista autobiografia socjologa, który całe swoje życie poświęca pracy naukowej. Roberto Cipriani z ujmującą szczerością i dokładnością relacjonuje swoją ścieżkę życiową, tym samym nakreśla pewien autorski, zindywidualizowany i oryginalny pomysł na „uprawianie” nauki społecznej. Jako socjolog podejmował (i podejmuje nadal) wiele aktywności o charakterze badawczym i popularyzującym naukę. Przy tym skutecznie opisuje konstruowanie własnego warsztatu metodologicznego – co dla czytelnika, który także zajmuje się pracą naukową, może okazać się wartością nie do przecenienia. Tekst ten nie jest jedynie prostą biografią naukowca, ale cennym źródłem informacji, dzięki którym można konfrontować własną aktywność badawczą, niezależnie od tego, jaką dyscyplinę się reprezentuje, czy też jaką aktywność zawodową się realizuje. To, iż poświęcamy w niniejszej recenzji najwięcej uwagi temu właśnie tekstowi wynika głównie z faktu, iż nierzadko zdarza się, by naukowiec o takim prestiżu i międzynarodowym zakresie swojej działalności naukowej zechciał partycypować – pośród wielu innych autorów, nierzadko początkujących naukowców – w przygotowaniu monografii w niewielkim ośrodku akademickim. Warto dodać, że znaczna część socjologicznych zmagani włoskiego socjologa dotyczy obszarów socjologii religii. Jego dorobek naukowy zasadniczo dotyczy tej problematyki. Dobrze się stało, iż kolejny tekst w pewnym sensie koresponduje i kontynuuje ten obszar badawczy.

Ewa Baum z Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu, opierając się na wielu światowych źródłach, mierzy się z problematyką rozwoju duchowości, którą chce postrzegać jako formę pracy nad sobą w przypadku pacjentów chorych przewlekle. Autorka rozróżnia pojęcie religijności i duchowości. Lecz najistotniejsze jest tutaj – jak się wydaje – zdiagnozowanie rzeczywistego związku pomiędzy dbałością o duchowość, a jakością życia pacjentów. Podkreśla, że wewnętrzne zasoby duchowe mogą stanowić siłę, jak i inspirację do budowania oraz odnajdywania sensu, woli życia, nadziei. Udało się autorce potwierdzić, że religijność i duchowość są jednymi z najistotniejszych indywidualnych zasobów, które sprzyjają pozytywnym zmianom u osób z chorobami przewlekłymi.

W dalszej kolejności pojawiają się teksty, które wskazują na wieloobszarowe konteksty i przykłady, kiedy to człowiek, w swojej skomplikowanej nierzadko rzeczywistości wewnętrznej i zewnętrznej musi mierzyć się z trudnymi sytuacjami, które go dotyczą, lub z sytuacjami, które są dla niego i innych osób niełatwym wyzwaniem (nierazko niestandardowym). Mało znana idea tzw. edukacji domowej, będąca alternatywą wobec tradycyjnej, zinstytucjonalizowanej formy edukacji wskazuje na to, że człowiek mierzy się z wyzwaniami, które mogą wykraczać pewne standardowe przyzwyczajenia i zinstytucjonalizowane formy oddziaływania na niego. Wyzwaniem dla człowieka jest także jego osobista praca zawodowa, rozwijanie własnego potencjału sprawczego, przy

jednoczesnym uwzględnianiu, iż nie pracuje się nigdy w pojedynkę, ale zasadniczo – zwłaszcza w obecnych czasach – z innymi i dla innych. I o tym traktuje kolejny tekst. Nielatwym problemem społecznym i osobistym jest kwestia uzależnienia alkoholowego oraz wynikających z niego wielorakich konsekwencji. Te stają się także wyzwaniem tak dla samych osób, które są bezpośrednio dotknięte tym problemem, jak i dla otoczenia, w którym osoby te żyją i funkcjonują. W otoczeniu tym jest także miejsce dla zaangażowania takich instytucji i osób jak choćby pracownik socjalny. Problem uzależnienia i zmaganie związane z wychodzeniem z nałogu, jak i wrażliwa kwestia przemocy wobec kobiet czy także deficyty osób, których losy związane są z koniecznością korzystania z pomocy społecznej – wszystko to pokazuje, ile wyzwań staje przed konkretnymi jednostkami, ale i przed instytucjami społecznymi, których racją istnienia jest właśnie wspieranie i pomoc innych. Człowiek jest więc wyzwaniem zarówno w jednym jak i w drugim przypadku.

W kolejnej części książki czytelnik znajdzie także dziewięć rozdziałów, których autorami są naukowcy i praktycy reprezentujący różne dyscypliny naukowe i prowadzący różnorodną aktywność zawodową. Pierwszym z artykułów jest autorstwa Riccardo Campy, włoskiego socjologa i filozofa, od lat pracującego w Polsce. Tekst opublikowany w języku włoskim jest interesującym dyskursem na temat troski o ludzkie ciało. Dotyczy on pedagogiki humanistycznej reprezentowanej przez Vittorino da Feltre. W dalszej kolejności pojawiają się analizy związane z jakością życia, co zostało omówione w perspektywie Richarda J. Neyhausa, zagadnienie autorefleksji w narracjach przedstawicieli – jak to intrygująco określa Monika Wojtkowiak – „nierefleksyjnego pokolenia Z”, prowokacyjnie sformułowana idea, iż praca nad sobą nie musi być zawsze wielkim wyzwaniem, czy też zagadnienie znajomości etykiety w rozwoju człowieka, co wyłania się z perspektywy wzajemnych ocen. Następnie, czworo autorów podejmuje w kolejności następujące problemy: mobilność edukacyjną, która może być postrzegana jako inwestycja w rozwój jednostki i społeczeństwa, wysiłek będący pracą nad sobą i ukierunkowany na osiągnięcie oraz zdobywanie szczęścia, obecność i sposób życia osób z niepełnosprawnościami oraz bariery, z którymi przychodzi im się mierzyć, w końcu, refleksje – zasadniczo socjologiczne i etyczne – oscylujące wokół problematyki godności, a odnoszące się do niedawno opublikowanej książki socjologa Janusza Mariańskiego.

Lektura książki pod redakcją naukową Pawła Prüfera dostarcza wielu wartościowych informacji, jednocześnie prowokuje do myślenia opartego na konieczności mierzenia się i rozstrzygania kwestii nierzadko będących dylematami i wyzwaniami. Zasadnicze przesłanie monografii tkwi w jasno sformułowanym przekonaniu o możliwościach i potrzebie wciąż nowej, permanentnej pracy nad sobą i nad własną kondycją psychiczną, moralną, duchową czy też fizyczną. Taki wysiłek jest wartościowy z wielu względów (niektóre z tych kwestii autorzy pozostawili jako niedopowiedziane, co czytelnik może przyjąć także jako zaproszenie do dalszego ich zgłębiania i poszukiwania własnych, twórczych oraz sprawczych rozwiązań). Książka jest cennym przyczynkiem i narzędziem poznawczym oraz interpretacyjnym, mogącym posłużyć do rozwijania

wciąż nowych pomysłów teoretycznych, jak i do działań o charakterze praktycznym, pomocowym, wspierającym. Książka może służyć jako swego rodzaju kompendium wiedzy i propozycji, które każdy czytelnik mógłby wziąć dla siebie, by przemyśleć własne kryteria ocen i priorytety, którymi kieruje się w swoim codziennym życiu. Może być także wartościowym zapleczem treściowym, z którego wydobywa się te części i narzędzia, mogące przysłużyć się rozwiązywaniu różnorodnych problemów egzystencjalnych, włącznie z poprawą własnej i innych jakości życia.

Sybilla Brzozowska-Mańkowska